

قطعات یا ضمایم دهانی (Mouthparts)

نوشته محسن آرونی

در حشرات پیوسته های دهانی شامل یک جفت آرواره ی بالا، یک جفت آرواره پایین و یک لب پایین بوده به انضمام لب بالا و زائده لب پایین که در کل قطعات دهان را تشکیل می دهند:

قطعات دهان بسته به رژیم غذایی و فیزیولوژی آن در گونه های مختلف متفاوت بوده و به طور کلی در تیپ ها یا انواع ساختمانی زیرند:

1. ساینده یا جونده: ملخ، ماننسیس، اغلب سوسک ها، مورچه ها و ... که قدیمی ترین یا پست ترین نوع دهان از لحاظ تکامل محسوب می شود. حشرات این گروه بیشترین خسارت اقتصادی را برای بشر به همراه دارند. به خصوص ملخ ها که هر سال به مزارع آسیب می زنند و یا بسیاری از سوسک ها که جزو آفات باغات هستند.

2. زننده-مکنده: پشه، شپش، کک، سینه ها و ساس ها و ... که در این حشرات آرواره های بالا و پایین به شکل میله

های باریک به نام استیله در آمده و برای سوراخ کردن پوست بدن حیوانات یا بافت های گیاهی جهت مکش خون یا شیره گیاهی به کار می روند.

3. مکنده: پروانه ها بارزترین نمونه این دهانی هستند که در آن ها دهان بیش از سایر راسته ها تغییر پیدا کرده است. در این حشرات قطعات دهان ضمن دگرگونی و تبدیل لارو به حشره کامل، از نظر ساختمانی تحول اساسی پیدا کرده و از تیپ ساینده در مرحله لاروی به تیپ مکنده در حشره کامل تغییر پیدا می کند، خرطوم طویل و مارپیچی به وجود می آید که مجرای درون آن جهت مکیدن مایعات به کار می رود.

4. لی سنده: حشرات لی سنده مثل مگس خانگی، عموماً از مایعات سطحی یا مواد جامد مانند قند که به تدریج و به وسیله ریزش بزاق حشره به صورت مایع در می آید، تغذیه می کنند. در این حشرات قطعات دهان به صورت خرطوم

گوشتی، زانویی شکل و متحرک به وجود آمده. این خرطوم فاقد خاصیت بریدن و نفوذ است. برخی از جنس های سو سک که روی گلها زندگی می کنند، با این فرم دهان می توانند شیره گل ها را از عمق زیاد بکنند. توجه داشته باشید که بسیاری حشرات لیسنده به همراه بسیاری دیگر از گونه های سو سک به دلیل دارا بودن پرزها و موهای فراوان در سطح بدن از ناقل ترین موجودات هستند که این پرزها محل تجمع بسیاری از باکتری ها و حتی ویروس ها می باشند.

5. مختلط: در زنبور عسل و سایر گونه های این تیره یا خانواده و همچنین برخی از انواع مورچه ها، لب بالا و آرواره بالا دارای رشدی عادی داشته و شبیه حشرات ساینده است؛ اما خرطوم لیسنده از رشد طولی آرواره های پایین و لب پایین ایجاد شده که طولی معادل **6-8** میلی متر دارد. لب بالا و آرواره های بالا نیز معمولاً برای حمل و نقل شکار یا ملزومات لانه به کار می رود. زنبورها مخصوصاً از آرواره های بالا برای درست کردن سلول ها یا اتاقک های مومی (موم، از جنس لیپید است) لانه استفاده می کنند.

